Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020 (HE 29/2019 vp)

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Henna Busk

Pellervon taloustutkimus PTT

22.10.2019

Talouden näkymät

- PTT:n näkemys talouskehityksestä 2019-2020 on talousarvioesitystä positiivisempi vuoden 2020 osalta. Työllisyyskehityksen PTT näkee puolestaan hieman negatiivisempana.
- PTT ennustaa että BKT kasvaa vuonna 2019 1,3% ja vuonna 2020 1,2%.
  - Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen kauppasota sekä Britannian eroprosessi EU:sta luovat epävarmuutta ja hidastavat kasvua
- Työllisyys kääntyy laskuun, ja vuonna 2020 työllisyysaste on PTT:n mukaan 72,1%.
  - Taustalla kysynnän kasvun heikkeneminen sekä tarjontaongelmat

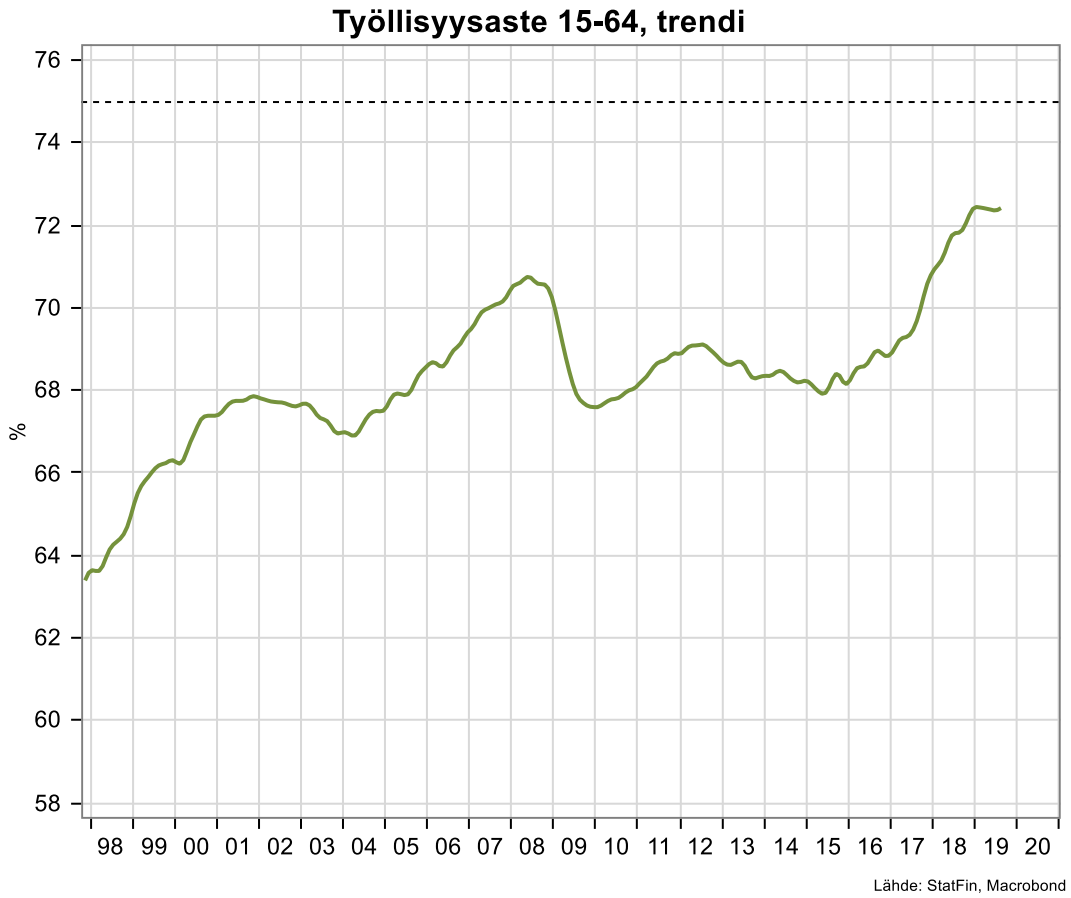

Työllisyystoimenpiteet

- Hallituksen toimenpidekokonaisuutta ei vielä tiedetä. Hallitus jatkaa toimenpiteiden valmistelua kevään 2020 aikana.
- Talousarviossa esitetyt työllisyystoimenpiteet on kuvattu yleisellä tasolla, ja arviot toimenpiteiden vaikuttavuudesta puuttuvat.
- Toimenpiteistä tulisi olla vähintään taloustieteelliset (teoriaan ja aikaisempaan tutkimukseen pohjautuvat) selvitykset siitä, miten toimenpiteet vaikuttavat työllisyyteen sekä niiden kustannus-hyötyanalyysit.
- Taloustilanne (hidastuva kasvu) huomioiden työllisyystoimenpiteiden vaikutukset pitäisi arvioida ja tämän jälkeen ottaa käyttöön ripeästi, sillä niiden toimeenpaneminen vie aikaa ja mahdolliset vaikutukset työllisyyteen realisoituvat viiveellä.

Työvoimapalvelut

- Julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen määrärahoja lisätään. Tarkoituksena on parantaa työttömien henkilökohtaista ohjausta.
- Määrärahojen lisäys tervetullutta, mutta todelliseen tarpeeseen nähden lisäys on todennäköisesti liian pieni.
  - Esim. Tanskassa ja Ruotsissa julkisiin työvoimapalveluihin käytetään enemmän rahaa suhteessa bkt:seen kuin Suomessa (Eurostat 2014).
- Työvoimahallinnon henkilöresursseja on supistettu ja korvattu verkossa toimivilla sähköisillä palveluilla. Tavoitteena on ollut vapauttaa henkilöresursseja niitä eniten tarvitseville.
  - Valtiontalouden tarkastusviraston (2015) mukaan henkilökohtaiseen neuvontaan käytettävissä oleva aika ei ole TE-toimistoissa lisääntynyt verkkopalvelujen myötä.
  - Vuonna 2017 käyttöön otetut tihennetyt työttömien määräaikaishaastattelut eivät ole parantaneet tilannetta. Suuret panostukset määräaikaishaastatteluihin vähensivät yhteyksiä työnantajien suuntaan, jolloin TE-toimiston virkailijoiden näkemykset eri työpaikkoihin ja työtehtäviin liittyvistä osaamisvaatimuksista heikentyivät (Valtakari ym. 2019).

- Työvoimahallinnon resurssit täytyisi mitoittaa niin, että voidaan tarjota laadukasta neuvontaa työttömille työnhakijoilla ja samanaikaisesti pitää yhteydet työnantajiin riittävällä tasolla.
- Tässä mielessä on hyvä, että selvitetään mahdollisuutta siirtää TE-toimistojen työttömyysturvatehtävistä Kelan ja työttömyyskassojen hoidettaviksi.
- Vaihtoehtoisesti voitaisiin selvittää muita työvoimapalvelun toteutustapoja, kuten hallituksen suunnittelemassa kuntakokeiluissa on tarkoituksena.
  - Kuntien roolin lisäämisessä työllisyyspalveluissa on myös riskinsä. Aiemmin Saksassa on havaittu, että TE-palvelujen hajauttaminen lisäsi valtion kustantamia toimia tehokkaiden toimien sijaan (Mergele & Weber 2017). Hajauttamisella ei siis saavutettu työllisyysvaikutuksia.
  - Suomen kuntakokeilu olisi tärkeää suunnitella yhdessä asiantuntevien virkamiesten ja tutkijoiden kanssa, jotta kokeilun luotettava jälkiarviointi olisi mahdollista (ks. esim. Nokso-Koivisto ym. 2019).

Palkkatuki

- Hallitus lisää palkkatukeen kohdistuvia määrärahoja.
- Tutkimusten mukaan palkkatuki yksityisellä sektorilla lisää työllistyvyyttä ja ansiotuloja, mutta vaikutukset ovat melko pieniä. Julkisen ja kolmannen sektorin palkkatuet puolestaan eivät lisää työllistyvyyttä.
- Palkkatuki ei yksittäisenä toimenpiteenä vaikuta merkittävästi kokonaistyöllisyyteen, eikä sen kustannushyöty-vaikutukset ole kaikilta osin tiedossa (esim. syrjäyttämisvaikutukset). Mikäli kuitenkin palkkatuen määrärahoja lisätään, niin tutkimusnäytön perusteella sen tulisi kohdistua yksityiselle sektorille.
- Palkkatukijärjestelmää aiotaan uudistaa, mikä on lähtökohtaisesti hyvä asia. Uudistuksen vaikuttavuutta ei ole arvioitu, mutta osaltaan tämä lisää työvoimapalvelujen jo olemassa olevaa resurssitarvetta.

Lisäpäiväoikeuden alaikäraja

- Työttömyysturvan lisäpäiväoikeuden alaikärajaa aiotaan yhdellä vuodella vuonna 1961 ja sen jälkeen syntyneillä.
- Ikääntyneiden, 55-64-vuotiaiden työllisyysaste Suomessa on Pohjoismaiden alhaisin. Ruotsiin verrattuna ero reilut 10 %-yksikköä.
- Suomessa tarvitaan edelleen varhaisten poistumisreittien vähentämistä, sillä se edesauttaa työllisyysasteen nostoa, kuten Ruotsissa on käynyt.
  - Ruotsissa varhainen poistuminen työmarkkinoilta on mahdollista käytännössä vain terveydellisistä syistä.
- Työllisyyden koheneminen yli 55-vuotiaiden ikäryhmässä vaatii myös koulutuksen ja osaamisen kehittämistä sekä työkyvyn ylläpitoa.

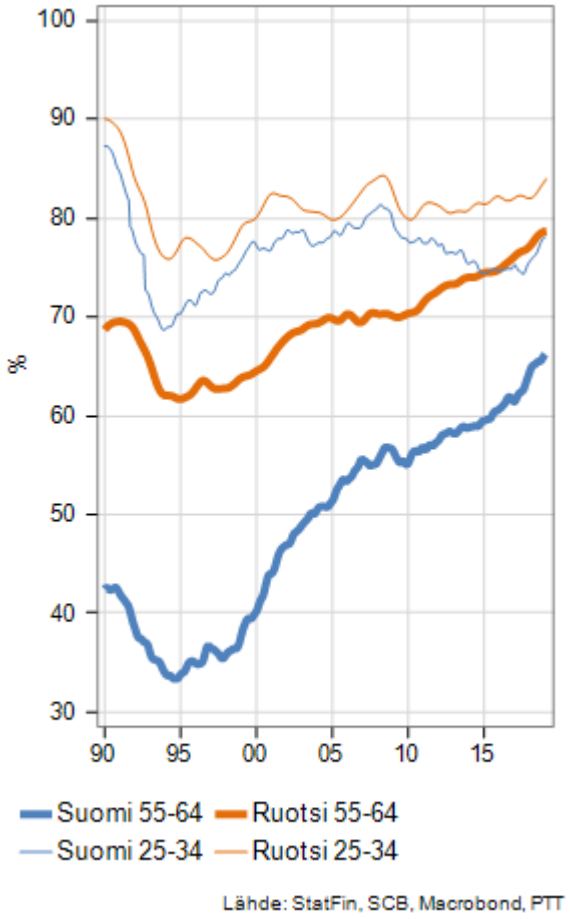

Lähde: StatFin, SCB, Macrobond, PTT

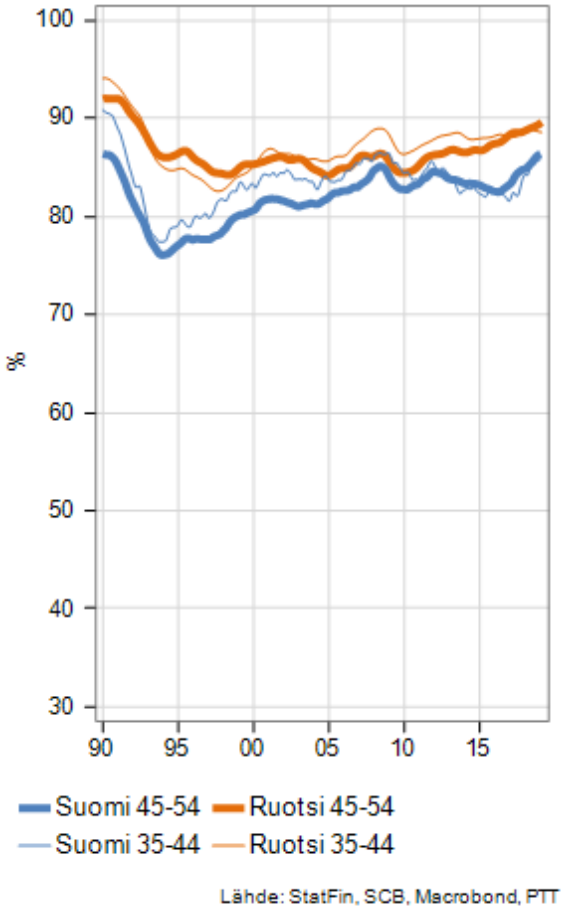

Lähde: StatFin, SCB, Macrobond, PTT

Työperäinen maahanmuutto

- Työperäisen maahanmuuton lisäämiseen panostetaan.
- Suomi tarvitsee työvoimaa, erityisesti osaavaa työvoimaa ulkomailta.
- Tällä hetkellä oleskelulupaprosessi kestää liian kauan. Hyvät osaajat maailmalla eivät jää odottamaan oleskelulupaa useiksi kuukausiksi.
- Hallitus tavoittelee työperäisten oleskelulupien käsittelyajan lyhentämistä kuukauteen. Tähän tulisi päästä.

henna.busk@ptt.fi

